

УДК 336.5 (477)

DOI: 10.33813/2224-1213.22.2020.5

Оршанська Мар'яна Іванівна,

аспірантка Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка
<https://orcid.org/0000-0002-6491-9943>
mrs.orshanska@gmail.com

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ІНФРАСТРУКТУРНИХ ГАЛУЗЯХ ЕКОНОМІКИ

Метою статті є визначення сутності, характеристика і ключові проблеми основних видів економіко-правових інструментів реалізації прямих іноземних інвестицій (ПІІ). Методологічною основою дослідження виступає системний підхід до оброблення й узагальнення статистичних даних і показників, а також методи їх порівняння, аналізу та синтезу і метод прогнозування рішень щодо використання інвестиційного потенціалу для збільшення привабливості й обсягів залучення ПІІ. Наукова новизна дослідження полягає в аналізі стратегій «greenfield» та «brownfield», як основних форм реалізації ПІІ, розкритті змісту та інтерпретації даних щодо реального стану темпів залучення ПІІ, пошуку можливостей покращення інвестиційного клімату та ефективних механізмів залучення іноземних інвесторів. Висновки. Підтверджено, що інвестиційна привабливість та рейтинг країни на міжнародному ринку є найголовнішими факторами залучення інвесторів. Недоступна інфраструктура, неефективна судова система, високий рівень корупції та недосконале законодавство є основними перешкодами, які потрібно подолати задля залучення коштів іноземних інвесторів, забезпечивши повний пакет сприяння та підтримки на кожному з етапів реалізації інвестиційних проєктів. З метою отримання високих темпів зростання вітчизняної економіки, покращення рівня добробуту населення та виходу України на міжнародний рівень найбільш ефективними формами ПІІ є «greenfield» та «brownfield» (M&A). Аналіз статистичних даних ефективності проєктів інноваційного розвитку підприємств, характеристика економіко-правових інструментів свідчать про поступове покращення інвестиційного клімату та сприяння припливу ПІІ в економіку регіону завдяки реалізації стратегій «greenfield» і «brownfield». Наведено приклади ефективної реалізації цих стратегій при створенні нових підприємств, компаній іноземного представництва, які розширюють свої потужності та входять на нові вітчизняні ринки. Здійснено аналіз прикладів стратегії «brownfield» перезавантаження діючого та якісних структурних і організаційних змін на неефективних підприємствах, що стали поштовхом для покращення економічного середовища, інвестиційної привабливості економіки регіону та країни в цілому.

Ключові слова: прями іноземні інвестиції, інвестиційний клімат, інноваційний розвиток, стратегії «greenfield» та «brownfield», економіко-правові інструменти, інфраструктурні галузі економіки.

Оршанская Марьяна Ивановна,
аспирантка Дрогобычского государственного педагогического
университета имени Ивана Франко

Економіко-правові інструменти реалізації прямих іноземних інвестицій в інфраструктурних отраслях економіки

Целью статьи является определение сущности, характеристика и ключевые проблемы основных видов экономико-правовых инструментов реализации прямых иностранных инвестиций (ПИИ). **Методологической основой** исследования выступает системный подход к обработке и обобщению статистических данных и показателей, а также методы их сравнения, анализа и синтеза и метод прогнозирования решений по использованию инвестиционного потенциала для увеличения привлекательности и объемов привлечения ПИИ. Научная новизна исследования заключается в анализе стратегий «greenfield» и «brownfield», как основных форм реализации ПИИ, раскрытии содержания и интерпретации данных о реальном состоянии темпов привлечения ПИИ, поиске возможностей улучшения инвестиционного климата и эффективных механизмов привлечения иностранных инвесторов. **Выводы.** Подтверждено, что инвестиционная привлекательность и рейтинг страны на международном рынке являются самыми главными факторами привлечения инвесторов. Недоступная инфраструктура, неэффективная судебная система, высокий уровень коррупции и несовершенное законодательство являются основными препятствиями, которые нужно преодолеть для привлечения средств иностранных инвесторов, обеспечив им полный пакет содействия и поддержки на каждом из этапов реализации инвестиционных проектов. С целью получения высоких темпов роста отечественной экономики, улучшения благосостояния населения и выхода Украины на международный уровень наиболее эффективными формами ПИИ являются «greenfield» и «brownfield» (M&A). Анализ статистических данных эффективности проектов инновационного развития предприятий, характеристика экономико-правовых инструментов свидетельствуют о постепенном улучшении инвестиционного климата и содействие притоку ПИИ в экономику региона благодаря реализации стратегий «greenfield» и «brownfield». Приведены примеры эффективной реализации этих стратегий при создании новых предприятий, компаний иностранного представительства, которые расширяют свои мощности и входят на отечественные новые рынки. Осуществлен анализ стратегии «brownfield» перезагрузки действующего и качественных структурных и организационных изменений на неэффективных предприятиях, которая стала примером улучшения экономической среды, инвестиционной привлекательности экономики региона и страны в целом.

Ключевые слова: прямые иностранные инвестиции, инвестиционный климат, инновационное развитие, стратегии «greenfield» и «brownfield», экономико-правовые инструменты, инфраструктурные отрасли экономики.

Orshanska Mariana,
postgraduate student of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Economic and legal instruments for the realization of foreign direct investment in infrastructure sectors of the economy

The purpose of the article is to determine the nature, characteristics and key problems of the main types of economic and legal instruments for the realization of foreign direct investment (FDI). **The methodological basis** of the study is a

systematic approach to the processing and compilation of statistics and indicators, as well as methods for their comparison, analysis and synthesis and a method of forecasting decisions on the use of investment potential to increase the attractiveness and volume of FDI attraction. The scientific novelty of the research lies in the analysis of greenfield and brownfield strategies as the main forms of FDI implementation, the disclosure of the content and interpretation of data on the real state of FDI attraction, the search for opportunities to improve the investment climate and effective mechanisms for attracting foreign investors. **Conclusions.** It is confirmed that the investment attractiveness and rating of the country in the international market are the main factors for attracting investors. Inaccessible infrastructure, inefficient judicial system, high level of corruption and imperfect legislation are the main obstacles that need to be overcome in order to attract foreign investors' funds, providing a full package of assistance and support at each stage of the implementation of investment projects. Greenfield and brownfield (M&A) are the most effective forms of FDI in order to achieve high growth rates of the domestic economy, improve the level of population well-being and internationally enter Ukraine. An analysis of the statistics on the effectiveness of innovative enterprise development projects, the characteristics of economic and legal instruments indicate the gradual improvement of the investment climate and the promotion of FDI inflows into the region's economy through the implementation of greenfield and brownfield strategies. Examples of effective implementation of these strategies in the creation of new enterprises, companies of foreign representation, which are expanding their capacity and entering new domestic markets are given. Examples of the brownfield strategy have been analyzed to restart existing and high-quality structural and organizational changes in inefficient enterprises, which have given impetus to improving the economic environment, investment attractiveness of the economy of the region and the country as a whole.

Keywords: *foreign direct investment, investment climate, innovation development, greenfield and brownfield strategies, economic and legal instruments, infrastructure industries.*

Постановка проблеми. Залучення прямих іноземних інвестицій є невід'ємною і важливою складовою розвитку національної економіки України, основою для входження у світове бізнес-середовище. Необхідною умовою для привабливості та розвитку країни є ефективне залучення прямих іноземних інвестицій в інфраструктурні проекти, вибір оптимальних економіко-правових інструментів реалізації та розвитку інвестицій з їх подальшим максимально вигідним економічним і фінансовим ефектом для регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Слід зазначити, що в Україні різним аспектам і проблемам дослідження прямого іноземного інвестування присвячені наукові праці провідних вітчизняних учених-економістів, з-поміж яких: М. Денисенко, П. Гайдуцький, В. Каліцька, Ю. Каракай, О. Оболенський, А. Поручник, О. Рогач, В. Федоренко, А. Філіпенко, О. Чмир, В. Шевчук та ін.

Розробленню теоретичних засад і практичних підходів до розвитку прямого іноземного інвестування, пошуку ефективних механізмів та інструментів їх залучення займалися численні зарубіжні науковці. Так, зокрема, Дж. Данінг досліджував вплив чистої позиції держави щодо залучення ПІІ на її конкурентоспроможність [5], С. Хаймер виокремив основні монопольні та конкурентні переваги транснаціональних компаній у галузі ПІІ [9], Р. Вернон з'ясував основні фази життєвого циклу продукту, серед яких пріоритетне місце надав ПІІ [12], Ф. Хармс і П. Меан досліджували вплив таких форм інвестицій,

як «green field» і «brown field» та запропонували особливий режим їх державного регулювання [8]. Галпін Т. і Хендрон М. значну увагу приділили фінансовим питанням здійснення угод із злиття та поглинання компаній, взаємодії акціонерів і фінансових інститутів [7].

Метою статті є визначення сутності, характеристика і ключові проблеми основних форм економіко-правових інструментів реалізації ПІІ, зокрема будівництва нових підприємств (стратегія «greenfield») та придбання діючих підприємств (стратегія «brownfield»).

Виклад основного матеріалу. ПІІ є важливим фактором розвитку економіки та зростання ринку за рахунок іноземних фінансів, коли місцеві інвестиції недоступні або знаходяться на низькому рівні. За даними Світового банку, ПІІ є одним із найважливіших елементів розвитку приватного сектору в економіках із низьким рівнем доходу. Це сприяє зменшенню бідності та підвищенню рівня задоволення потреб населення [11]. Як приклад, за останні десятиліття ПІІ відіграли вирішальну роль у стрімкому розвитку економіки Малайзії. Через мікро- та макрорівні ПІІ можуть якісно впливати на країну одержувача. Так, наприклад, на мікрорівні, завдяки професійній підготовці, передачі сучасних технологій та іншим позитивним ефектам, транснаціональні корпорації (ТНК) можуть принести технічну й управлінську ефективність місцевим компаніям [4].

Відомо, що до основних форм ПІІ належать: 1) будівництво нових підприємств (т. зв. стратегія «greenfield», від англ. green – зелений, field – поле) – стосується діяльності або створення всіх елементів з нульового рівня та їх структуроване об'єднання; 2) придбання діючих підприємств (т. зв. стратегія «brownfield» від англ. brown – коричневий, field – поле) – означає придбання вже існуючої іноземної компанії. Щодо останньої форми ПІІ, то мова йде про злиття або поглинання, яке за кордоном позначають аббревіатурою М&А (merge and acquisition). Як зазначає Т. Дж. Галпін, на міжнародному рівні процеси злиття підприємств є абсолютно незначними, адже на них припадає менше 1 % усіх закордонних поглинань [1].

Згідно з даними міжнародної організації UNCTAD, притоки ПІІ в Україну, починаючи з 2016 р., поступово скорочувалися, а з 2017 р. порівняно з 2018 р. вони «впали» на 9 %, досягнувши найнижчого за останні роки рівня – 2 млрд 355 млн доларів (див. табл. 1) [15]. На іноземних інвесторів продовжувала впливати політична й економічна невизначеність та військові дії на Сході України. Транскордонні продажі М&А вичерпалися, натомість вартість оголошених проєктів «зелених полів» збільшилась удвічі – до 3,3 млрд дол. [15].

Таблиця 1

Динаміка інвестиційних потоків 2015 – 2018 рр.

Прямі іноземні інвестиції (млн дол. США)	2015	2016	2017	2018
Притоки ПІІ	2961	3284	2601	2355
Відтоки ПІІ	51	16	8	5

Беручи до уваги дані Міжнародного валютного фонду щодо позитивного прогнозу зростання ВВП України за підсумками 2019 р. з 2,7 % до 3 %, то існує велика ймовірність притоку ПІІ в країну. Хоча політичні та соціальні аспекти насторожують міжнародних інвесторів, проте економічні прогнози щодо зниження рівня інфляції (до 8,7 % в 2019 р. та до 5,9 % в 2020 р.) значно покращують інвестиційний клімат і заохочують входження на ринок нових інвесторів [13].

Створення нових підприємств, входження на інвестиційний ринок економічно потужних ТНК та поступовий розвиток національної економіки є прогнозовано позитивною тенденцією. Так, незважаючи на відчутний спад у 2015 –2016 рр., в наступному 2017 р. кількість новостворених підприємств з іноземними інвестиціями зростає на 28 позицій. Крім цього, простежується зростаюча тенденція у вартісному вимірі отриманих інвестицій (див. табл. 2) [14].

Таблиця 2

ПІІ форми «greenfield» в Україні (2014 – 2017 рр.)

ПІІ форми «greenfield»	2014	2015	2016	2017
«Greenfield» проекти (кількість)	51	25	39	67
«Greenfield» інвестиції (млн дол. США)	1140	501	1485	1791

ПІІ форми «greenfield» належать до капітальних інвестицій, що спричиняють вплив капіталу до країни-реципієнта та формування якісно нових активів. При такій формі залучення ПІІ передбачається створення нових підприємств (офісів, виробничих будівель, об'єктів інфраструктури) «з нуля» на вільних земельних ділянках. Це складає свого роду оборотний капітал. Таким чином, ця форма ПІІ безпосередньо сприяє збільшенню обсягів капіталу та зростанню зайнятості у країні-реципієнті. Це підвищує продуктивність приймаючої країни за рахунок інвестиційних витрат підприємств прямого інвестування. Через це майже всі країни світу й окремі регіони ведуть жорстке суперництво, конкурентну боротьбу за залучення інвестицій форми «greenfield» для своїх територій, вкладаючи значні державні та муніципальні ресурси у діяльність із залучення цих інвестицій [10, с. 97].

Слід зауважити, що для розміщення нових виробничих потужностей у межах території населеного пункту необхідні позитивні рішення таких двох питань: по-перше, надання земельних ділянок промислового призначення (форми «greenfield») або промислової нерухомості (форми «brownfield») з підведеними інженерними комунікаціями; по-друге, надання підтримки в отриманні документів дозвільного характеру для відкриття нових підприємств.

У довгостроковій перспективі основними ризиками інвестицій форми «greenfield» є економічна, соціальна та політична нестабільність країни-реципієнта. Навіть найменші коливання щодо цих питань або зміни в сфері законодавства, політичної відкритості чи податкового навантаження можуть стати фінансово руйнівним чин-

ником для інвестицій форми «greenfield». Значно меншими ризиками для «greenfield» є перевитрати на створення, будівництво і введення в експлуатацію об'єкта, ускладнення на етапі отримання дозволів і труднощі з набором кваліфікованої робочої сили чи доступу до необхідних ресурсів, комунікацій тощо. Непрозорість та значні корупційні схеми на етапах реалізації проекту ставлять під загрозу проект в цілому. Недостатня підготовленість та труднощі на кожному з етапів реалізації заводять у глухий кут очікування інвесторів. Тому іноземні компанії, які мають на меті здійснювати інвестиції форми «greenfield», зазвичай, спочатку вкладають фінансові ресурси та час для проведення досліджень інвестиційної привабливості, вивчення різних аспектів владної вертикалі, місцевого ринку збуту, майбутньої конкуренції серед діючих підприємств, прогнозують тенденції щодо змін умов ринку та середовища, оцінюють ризики й економічну доцільність ведення діяльності [1].

Найяскравішим прикладом неготовності українського ринку до світових стандартів якості була відмова шведської компанії «ІКЕА» від відкриття заводу з обробки деревини на Львівщині, обґрунтувавши таке рішення незрілістю ринку та неготовністю держави стати партнером [2].

Як зазначалося вище, іншою формою, відмінною від ПІІ форми «greenfield», є інвестиційна діяльність у формі «brownfield», котра передбачає: 1) передачу існуючої компанії країни-реципієнта під контроль (сферу впливу) іноземного інвестора, тобто не створює нових активів, а спричиняє приплив капіталу до країни перебування; 2) викуп старих виробничих потужностей та їх модернізація або реновація для власних потреб.

До основних переваг і позитивних аспектів здійснення ПІІ форми М&А належать такі: 1) короткострокові грошові вкладення; 2) швидкий доступ до місцевого ринку; 3) наявність кваліфікованих робітників; 4) наявність ліцензій і дозволів; 5) миттєве отримання інформації про технології, клієнтну базу, постачальників; 6) автоматичний «бренд»; 7) усунення конкурента з ринку; 8) збільшення і поглиблення знань та ін.

В Україні значна частина ПІІ здійснюється у формі М&А. Масштабним прикладом таких операцій вважається приєднання вітчизняних банків до міжнародних банківських систем шляхом придбання (наприклад, придбання банку «Аваль» міжнародною фінансовою групою Raiffeisen Bank International AG у 2005 р.). Приватизація, що відбулася при першій хвилі значних іноземних інвестицій в Україну, – це також класичний приклад приєднання та поглинання, але з відмінністю в об'єктах інвестування: іноземні інвестори орієнтувалися на купівлю передовсім не приватних, а державних компаній (наприклад, придбання державного підприємства «Криворіжсталь» холдингом «Mittal Steel Germany GmbH»).

Позитивна динаміка проектів «brownfield» (злиття та поглинання) подана у таблиці 4 [3]. Дані, наведені в цій таблиці, показують, що незважаючи на низький рівень угод і складну політичну ситуацію та економічні виклики, активність М&А в Україні впродовж п'яти

років має тенденцію до збільшення, щороку поступово зростає динаміка показників інвестиційних угод у межах 10 %–18 %.

Таблиця 4
III форми «brownfield» (M&A) в Україні (2014 – 2018 рр.)

III форми «brownfield»	2014	2015	2016	2017	2018
«Brownfield» проекти (кількість)	36	49	55	67	80
«Brownfield» інвестиції (млн дол. США)	2582	1017	748	1023	1817

Провідними секторами вітчизняної економіки у сфері залучення III форми «brownfield» (M&A) традиційно є металургійна й аграрна галузі. Так, у 2018 р. найбільші фінансові угоди були укладені саме у цих секторах, що в сукупності становило 76,9 % від усього обсягу в розмірі 1 млрд 817 млн дол. США: відповідно металургійний сектор – 45,2 % (820 млн дол. США), аграрний сектор – 31,7 % (576 млн дол. США). Решта фінансових ресурсів були розподілені між секторами: будівництва та нерухомості – 6,8 % (124 млн дол. США), роздрібною торгівлі та виробництва споживчих товарів – 6,7 % (122 млн дол. США), банківських операцій і страхування – 1,1 % (20 млн дол. США). В інших секторах вітчизняної економіки було укладено угод III форми «brownfield» (M&A) на суму 155 млн дол. США, що склало 8,5 % [6].

Кількісна та грошова динаміка зростання угод M&A в Україні свідчить про позитивну тенденцію, однак найбільш вагомим фактором для оцінювання такого виду угод є їхня подальша ефективність, функціонування оновленого підприємства, яке приносить прибуток як власнику, так і економічний ефект регіону й інфраструктурі загалом. Головним чинником зростання активності угод M&A в Україні впродовж 2018–2019 рр. був стабільний економічний поступ завдяки певною мірою значним обсягам кредитної підтримки від міжнародних фінансових організацій (МВФ, ЄБРР та ін.). Навіть попри повільність впровадження економічних реформ, які є ключовою умовою для здійснення зовнішнього кредитування, вітчизняна економіка поступово міцнішає, проявляється фінансова впевненість зарубіжних інвесторів, активізується споживання української продукції всередині країни та за кордоном.

Крім цього, нами виявлені недоліки та проблеми, які виникають при реалізації інвестиційних угод форми «brownfield» (M&A): 1) відсутність гарантування стабільності; 2) складність досягнення довгострокових цілей; 3) ймовірність «придбання» існуючих прихованих проблем разом із купівлею компанії; 4) некваліфіковані працівники компанії; 5) використання застарілих технологій; 6) невідповідність постачальників поставленим вимогам; 7) бренд невисокої якості; 8) висока вартість придбання компанії; 9) змішування корпоративних культур; 10) постійне навчання місцевого керівництва; 11) приховані податкові та правові проблеми та ін.

Висновки. Для отримання високих темпів зростання, покращення рівня життя та виходу на міжнародний рівень розвитку Україна найбільш зацікавлена у III форм «greenfield» та «brownfield» (M&A).

Інвестиційна привабливість та рейтинг країни на міжнародному ринку є найголовнішими факторами залучення інвесторів. Недоступна інфраструктура, неефективна судова система, значний рівень корупції та недосконале законодавство – тільки верхівка айсберга, яку потрібно подолати і перевести в переваги для іноземних інвесторів, забезпечивши повний пакет сприяння та підтримки на кожному з етапів реалізації проектів.

Список використаних джерел

1. Галпін Т. Дж., Хендрон М. Полное руководство по слиянию и поглощению компаний. Москва: Изд. дом «Вильямс», 2005. 240 с.
2. Економічна правда «ІКЕА поки не відкриватиме завод на Львівщині» електронний ресурс <https://www.epravda.com.ua/news/2019/11/8/653498/>
3. Огляд М&А угод в Україні у 2018 році: KPMG в Україні. Київ, 2018. 44 с. URL : <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/ua/pdf/2019/02/Ukrainian-MA-Review-2018-ua.pdf>
4. Choong C.-K., Lim K.-P. Foreign direct investment, financial development, and economic growth: the case of Malaysia. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*. 2009. Vol. 2. P. 13–30. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/175208409027262274>.
5. Dunning, J. and Zhang, F. 2008. Foreign Direct Investment and the Locational Competitiveness of Countries. *Transnational Corporations* URL: https://www.academia.edu/5994954/Dunning_J._and_Zhang_F._2008._Foreign_Direct_Investment_and_the_Locational_Competitiveness_of_Countries._Transnational_Corporations_17_3_1-30
6. *European scientific journal of economic and financial innovation*. Київ 2019р. URL : <file:///C:/Users/user/Downloads/4-4-PB.pdf>
7. Galpin T., Herndon M. *The Complete Guide to Mergers and Acquisitions: Process Tools to Support M&A Integration at Every Level*. 3rd ed. San Francisco: Jossey-Bass, 2014. 480 p.
8. Harms P., Mignon P.-G. Good and useless FDI: the growth effects of greenfield investment and mergers and acquisitions. *Review of International Economics* 2018 V. 26. P. 37–59.
9. Hymer S. H. *The international operations of national firms, a study of direct foreign investment*. Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Economics, 1960. URL: <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/27375>
10. *Training Manual on Statistics for FDI and the Operations of TNCs*. New York: UNCTAD, 2019. Vol. I URL : https://unctad.org/en/Docs/diaeia20091_en.pdf
11. *Ukraine: Economic Growth Depends on Reforms and Financing*. The World bank. October 4, 2018. URL : <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/10/04/ukraine-economic-update-october-2018>.
12. Vernon R. International investment and international trade in the product cycle. *The Quarterly Journal of Economics*. V. 80. Issue 2. May 1966. P. 190–207.
13. *World economic outlook: Global manufacturing downturn, rising trade barriers*. Washington: International monetary fund, 2019. URL : [file:///D:/Dokumenty%20\(cop%2006.03.14\)/text.pdf](file:///D:/Dokumenty%20(cop%2006.03.14)/text.pdf)
14. *World Investment Report 2018: Investment and new industrial policies*. New York: UNCTAD, 2018. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf
15. *World Investment Report 2019: Special economic zones*. New York: UNCTAD, 2019. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf.

References

1. Galpin TJ, Hendron M. A complete guide to mergers and acquisitions. Moscow: Ed. Williams House, 2005. 240 p. [in Ukrainian].
2. Economic truth «IKEA will not open factory in Lviv region» electronic resource <https://www.thoughtda.com.ua/news/2019/11/8/653498/> [in Ukrainian].
3. Overview of M&A Transactions in Ukraine in 2018: KPMG in Ukraine. Kyiv, 2018. 44 p. URL: <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/en/pdf/2019/02/Ukrainian-MA-Review-2018-en.pdf> [in Ukrainian].
4. Choong C.-K., Lim K.-P. Foreign direct investment, financial development, and economic growth: the case of Malaysia. *Macroeconomics and Finance in Emerging Market Economies*. 2009. Vol. 2. P. 13–30. URL : <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/175208409027262274>.
5. Dunning, J. and Zhang, F. 2008. Foreign Direct Investment and the Locational Competitiveness of Countries. *Transnational Corporations* URL: https://www.academia.edu/5994954/Dunning_J._and_Zhang_F._2008._Foreign_Direct_Investment_and_the_Locational_Competitiveness_of_Countries._Transnational_Corporations_17_3_1-30
6. European scientific journal of economic and financial innovation. Київ 2019p. URL : <file:///C:/Users/user/Downloads/4-4-PB.pdf>
7. Galpin T., Herndon M. *The Complete Guide to Mergers and Acquisitions: Process Tools to Support M&A Integration at Every Level*. 3rd ed. San Francisco: Jossey-Bass, 2014. 480 p.
8. Harms P., Мйон P.-G. Good and useless FDI: the growth effects of greenfield investment and mergers and acquisitions. *Review of International Economics* 2018 V. 26. P. 37–59.
9. Hymer S. H. *The international operations of national firms, a study of direct foreign investment*. Massachusetts Institute of Technology, Dept. of Economics, 1960. URL: <https://dspace.mit.edu/handle/1721.1/27375>
10. *Training Manual on Statistics for FDI and the Operations of TNCs*. New York: UNCTAD, 2019. Vol. I URL : https://unctad.org/en/Docs/diaeia20091_en.pdf
11. *Ukraine: Economic Growth Depends on Reforms and Financing*. The World bank. October 4, 2018. URL : <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2018/10/04/ukraine-economic-update-october-2018>.
12. Vernon R. International investment and international trade in the product cycle. *The Quarterly Journal of Economics*. V. 80. Issue 2. May 1966. P. 190–207.
13. *World economic outlook: Global manufacturing downturn, rising trade barriers*. Washington: International monetary fund, 2019. URL : [file:///D:/Dokumenty%20\(cop%2006.03.14\)/text.pdf](file:///D:/Dokumenty%20(cop%2006.03.14)/text.pdf)
14. *World Investment Report 2018: Investment and new industrial policies*. New York: UNCTAD, 2018. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2018_en.pdf
15. *World Investment Report 2019: Special economic zones*. New York: UNCTAD, 2019. URL : https://unctad.org/en/PublicationsLibrary/wir2019_en.pdf.